SUN'IY INTELLEKT VOSITALARI VA CHET TILINI O‘RGANISH: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR

Botirova Gulchiroy
Andijon davlat chet tillari instituti Filologiya va tillarni o‘qitish: ingliz tili 2-kurs talabasi
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.24245964

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun'iy intellekt vositalarining (ChatGPT, Google Translate, Duolingo va boshqalar) chet tilini o‘rganish jarayoniga ta'siri yoritilgan. Xususan, bunday vositalarning o‘quvchi mustaqilligini oshirishdagi imkoniyatlari, shuningdek, ularga haddan tashqari tayanish natijasida yuzaga keladigan muammolar tahlil qilingan. Maqolada sun'iy intellektdan samarali va mas'uliyatli foydalanish bo‘yicha takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: sun'iy intellekt, chet tili, til o‘rganish, mustaqil ta'lim, mashina tarjimasi, raqamli texnologiyalar, akademik halollik, ta'lim sifati.

KIRISH

Bugungi kunda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim sohasiga ham katta ta'sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt asosida ishlaydigan dasturlar so‘nggi yillarda talabalar va o‘qituvchilarning kundalik faoliyatiga kirib keldi. Endilikda til o‘rganuvchi istalgan vaqtda matnni tarjima qilishi, grammatik xatolarini tekshirishi yoki sun'iy suhbatdosh bilan mashq qilishi mumkin.

Bir tomondan, bu holat chet tilini o‘rganishni qulay va ommabop qilmoqda. Ikkinchi tomondan esa, tayyor javoblarga tayanish, mustaqil fikrlashning susayishi va akademik halollik masalalari ham dolzarb bo‘lib bormoqda. Shu bois sun'iy intellektning til ta'limidagi o‘rnini to‘g‘ri baholash muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi sun'iy intellekt vositalarining chet tilini o‘rganishdagi ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qilish hamda ulardan samarali foydalanish bo‘yicha takliflar berishdan iborat.

1. Sun'iy intellekt vositalarining til o‘rganishdagi imkoniyatlari

Sun'iy intellekt vositalarining eng katta afzalliklaridan biri — ta'limning shaxsiylashtirilishidir. An'anaviy darsda o‘qituvchi bir vaqtning o‘zida o‘nlab talabaga e'tibor berishi lozim bo‘lsa, intellektual dasturlar har bir o‘quvchining bilim darajasi va tezligiga moslashadi. Masalan, mobil ilovalar foydalanuvchi ko‘p xato qiladigan mavzularni aniqlab, ularni qayta takrorlashni taklif qiladi.

Shuningdek, sun'iy intellekt asosidagi chat-botlar o‘quvchiga yozma va og‘zaki muloqot mashqlarini istalgan vaqtda bajarish imkonini beradi. Bu ayniqsa til muhitidan uzoq bo‘lgan o‘quvchilar uchun muhim, chunki ular amaliy so‘zlashish tajribasini kamdan-kam hollarda oladi.

2. Mashina tarjimasi va yozma nutq

Tarjima dasturlari so‘nggi yillarda sezilarli darajada takomillashdi. Ular yordamida murakkab matnlarning ma'nosini tez tushunish mumkin. Biroq ba'zi o‘quvchilar so‘zlar va jumlalarni o‘zi o‘ylab topish o‘rniga to‘g‘ridan-to‘g‘ri dasturga murojaat qilishni odat qilib olmoqda.

Bunday holat til ko‘nikmalarining shakllanishiga to‘sqinlik qilishi mumkin. Masalan, tarjima dasturi ko‘p hollarda idiomalar, kontekst va uslubiy nozikliklarni to‘liq aks ettira olmaydi. Natijada o‘quvchi tilni tushunmasdan, faqat tayyor natijani ko‘chirib olishga o‘rganib qoladi.

3. Talabalar va akademik halollik

Sun'iy intellekt haqida gap ketganda, talabalarning o‘rnini alohida ta'kidlash zarur. Chunki aynan yoshlar bunday vositalardan eng faol foydalanuvchilar hisoblanadi. Ayrim hollarda talabalar topshiriq,

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

insho yoki maqolalarni to‘liq dasturga yozdirib, o‘z nomidan topshirmoqda. Bu esa akademik halollik tamoyillariga zid va bilim sifatiga salbiy ta'sir qiladi.

Menimcha, bu muammoni hal qilish uchun sun'iy intellektdan foydalanishni qat'iy taqiqlash emas, balki undan to‘g‘ri foydalanish madaniyatini shakllantirish muhimroqdir. Dastur yordamchi vosita bo‘lishi, lekin o‘quvchining o‘rnini bosmasligi lozim.

4. Samarali foydalanish bo‘yicha takliflar

Sun'iy intellektdan til o‘rganishda samarali foydalanish uchun quyidagilarni tavsiya etish mumkin:

- dasturdan tayyor javob olish emas, balki o‘z yozgan matnini tekshirish va xatolarni tushunish uchun foydalanish;
- olingan ma'lumotlarni boshqa ishonchli manbalar bilan solishtirib ko‘rish;
- o‘qituvchilar tomonidan sun'iy intellektdan foydalanish qoidalarini aniq belgilash;
- talabalarda mustaqil fikrlash va tanqidiy yondashuvni rivojlantiruvchi topshiriqlar berish.

Bundan tashqari, ta'lim muassasalarida raqamli savodxonlik bo‘yicha maxsus mashg‘ulotlar o‘tkazish ham foydali bo‘ladi.

XULOSA

Muallifning fikricha, sun'iy intellekt chet tilini o‘rganishda ham katta imkoniyat, ham jiddiy xavf tug‘dirishi mumkin. Muhimi, bu vositalardan to‘g‘ri maqsadda va me'yorida foydalanish, o‘z bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirishdir.

Menimcha, sun'iy intellektni til o‘rganishga zarar yetkazuvchi vosita sifatida baholash to‘g‘ri emas. Chunki har qanday texnologiyaning natijasi undan qanday foydalanishimizga bog‘liq. Eng muhimi, dastur yordamini o‘z bilimi bilan almashtirib qo‘ymaslikdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Abduazizov A.** Ingliz tili nazariy fonetikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2007.
2. **Alimov Sh.** Zamonaviy axborot texnologiyalari va masofaviy ta’lim. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. **Bo‘ronov J.** Ingliz va o‘zbek tillari qiyosiy grammatikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1973.
4. **Hoshimov O‘., Yoqubov I.** Ingliz tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Sharq, 2003.
5. **Jalolov J.** Chet til o‘qitish metodikasi: chet tillar oliy o‘quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik. – Toshkent: O‘qituvchi, 2012.
6. **Jo‘rayev T.** Ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt asoslari. – Toshkent: Universitet, 2023.
7. **Musayev Q.** Tarjima nazariyasi asoslari. – Toshkent: Fan, 2005.
8. **Qodirov B.** Kompyuter lingvistikasi asoslari va mashina tarjimasi muammolari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
9. **Rahimov G‘.** Tarjima nazariyasi va amaliyoti. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2016.
10. **Salomov G‘.** Tarjima nazariyasiga kirish. – Toshkent: O‘qituvchi, 1978.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.